

*Карыбекова Г.Б.***КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БАҢГИСАЯСАТЫ***Карыбекова Г.Б.***НАРКОПОЛИТИКА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ***G.B. Karybekova***DRUG POLICY OF THE KYRGYZ REPUBLIC**

УДК: 323

Макалa Кыргыз Республикасынын ички мамлекеттик баңгисаясатына арналган, ошондой эле, баңгизаттарды, психотроптук заттарды жана прекурсорлорду көзөмөлдөө боюнча координациялык органдын негизги милдеттери, принциптери жана максаттары каралган. Кыргыз Республикасы, башка өнүгүп келе жаткан жана өнүккөн өлкөлөр сыяктуу эле, ички жана тышкы факторлорду эске алуу менен баңги каражаттары, психотроптук заттарды жана прекурсорлорду жаатындагы мамлекеттик саясатын иштеп келүүдө. Баңгизаттарды, психотроптук заттарды жана прекурсорлорду көзөмөлдөөнүн негизги процесстери, технологиялары жана тутумдары эл аралык стандарттардын негизги талаптарына шайкеш келет жана өлкө бул жааттагы уюмдардын жана мекемелердин бирдиктүү эл аралык тутумунда кызматташат. Бирок, глобализация өзүнүн эрежелерин талап кылат, бүгүнкү күндө баңгизаттардын жаңы түрлөрү пайда болуп, технологиялар өзгөрүп жатат, ошол эле учурда, өлкө айрым документтерди кайрадан карап чыгышу зарыл, өлкөнүн концепциясын дагы өркүндөтүшү керек.

Негизги сөздөр: мамлекеттик саясат, концепция, мамлекет, процесстер, интеграция, баңгизаттар, система, мыйзам.

Статья посвящена внутренней государственной наркополитике Кыргызской Республики, где рассмотрены основные задачи, принципы и цели работы координирующего органа по контролю наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров. Кыргызская Республика, как и другие развивающиеся и развитые страны развивает свою государственную политику в сфере наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров с учётом внутренних и внешних факторов. Основные процессы, технологии и системы контроля наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров соответствует основным требованиям международных стандартов, и страна сотрудничает в единой международной системе организаций и институтов по данному направлению. Однако, глобализация диктует свои правила, на рынке появляются новые виды наркотиков и меняются технологии, и вместе с тем стране стоит пересмотреть некоторые документы и возможно усовершенствовать концепцию страны.

Ключевые слова: государственная политика, концепция, государство, процессы, интеграция, наркотики, система, закон.

The article is about the state drug policy of the Kyrgyz Republic and considered the main tasks, principles and goals of the coordinating state organization for the control of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors. The Kyrgyz Republic, like other developing and developed countries, is developing its state drug policy in the field of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors, according with internal and external factors. The main processes, technologies and systems for the control of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors comply with the basic requirements of international standards, and the country cooperates in an united international system of organizations and institutions in this area. However, globalization changes the rules, new types of drugs appear on the market and technologies change, and at the same time, the country should revise some documents and possibly improve the concept of the country.

Key words: state policy, concept, state, processes, integration, drugs, system, law.

Баңгисаясат – баңги каражаттарынын, психотроптук заттардын жана прекурсорлордун жүгүртүлүшүн көзөмөлдөө чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын мамлекеттик саясаты болуп саналат [1].

Эгемендүүлүккө ээ болгондон бери, Кыргыз Республикасы баңгизаттарына каршы саясатты жигердүү жүргүзүп келе жаткан өлкөлөрдүн катарына кирди. Баңгизаттарга каршы күрөшүүдө саясий институттар менен кызматташуу процесстеринин маанилүүлүгүн түшүнүп, өлкө эл аралык тутумдарды жана координациялоонун жаңы технологияларын жигердүү өнүктүрүүдө.

Бул багытта биринчи, эң олуттуу кадам болуп, Кыргыз Республикасынын 1994-жылы баңгизаттарыга каршы күрөшүү боюнча негизги конвенцияларга кошулушу болду, бул республиканын баңгизаттарына каршы бирдиктүү дүйнөлүк тутумга киришин мыйзамдуу түрдө жол-жоболоштурду. Бул кадам коп деген эл аралык институттар жана уюмдар менен активдүү өз ара аракеттенүүнү талап кылган.

Кыргыз Республикасы Бириккен Улуттар Уюмунун (БУУ) баңгизатка каршы негизги мекемелеринин сунуштарына таянып, баңгизаттарына байланыштуу көйгөйлөрдү чечүүгө комплекстүү жана тең салмактуу мамиленин принциптерин ишке ашырат. Бул

жааттагы мамлекеттик саясат мыйзамсыз баңгизаттарына суроо-талапты азайтууга, алардын мыйзамсыз берилишин кыскартууга жана баңгизаттарды колдонуудан келтирилген зыяндарды азайтууга багытталган.

БУУнун толук кандуу мүчөсү катары республика БУУнун Башкы Ассамблеясы тарабынан кабыл алынган саясий принциптерди ишке ашырат, ошондой эле көрсөтмөлөрүн аткарат.

Баңгизаттарды көзөмөлдөө боюнча мамлекеттик кызматтары алар: баңгизаттарды, психотроптук заттарды жана прекурсорлорду жүгүртүү, ошондой эле алардын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнө каршы күрөшүү жаатында мамлекеттик саясатты жүзүнө ашырат; Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында баңгизаттарды көзөмөлдөө боюнча органдын [2] компетенциясына таандык кылмыштардын алдын алуу, табуу, бөгөт коюу, ачуу жана тергөө; баңги каражаттарынын, психотроптук заттардын жана прекурсорлордун жүгүртүлүшүнө, алардын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнө каршы иш-чараларды жүзүнө ашырууга байланыштуу маселелер боюнча аткаруу бийлигинин жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун ишин координация жүргүзөт; өз компетенциясынын чегинде баңги каражаттарынын, психотроптук заттардын жана прекурсорлордун мыйзамдуу жүгүртүлүшүнө көзөмөлдүү камсыз кылат.

Кыргыз Республикасынын Президентинин 2012-жылдын 9-июнундагы №120 Жарлыгы менен бекирилген Кыргыз Республикасынын Улуттук Коопсуздугунун Концепциясында «Борбордук Азия чөлкөмүнүн маанилүү стратегиялык ролун түшүнүү менен, Кыргызстан чоң мааниге ээ региондогу бардык коңшулар менен туруктуу социалдык-экономикалык өнүгүүнүн өбөлгөсү болгон регионалдык интеграцияны андан ары тереңдетүү маселелери түзүлдү. Бул багытта коңшу мамлекеттердин күч-аракеттерин бириктирүүнүн негизи эл аралык терроризм, баңгизаттардын мыйзамсыз жүгүртүлүшү жана кылмыштуулук, жалпы социалдык-экономикалык жана экологиялык көйгөйлөрдү чечүү жана башка аймактык көйгөйлөр».

Баңгизаттарды көзөмөлдөө жаатында Кыргыз Республикасынын мамлекеттик саясаты төмөндөтүү (азайтуу) боюнча төмөнкү стратегиялык багыттардын чегинде ашырылат:

- мыйзамсыз баңгизаттар менен камсыз кылуу;
- мыйзамсыз баңгизаттарга суроо-талап жана баңгизаттарды колдонуудан келтирилген зыян.

Кыргыз Республикасынын баңгизаттарга каршы ички саясий иштери төмөнкүлөргө багытталган:

- калктын баңгилик деңгээлинин төмөндөшү жана ага байланыштуу терс кесепеттер;

- мамлекеттик органдардын, жергиликтүү бийлик органдарынын жана жарандык коомдун баңгизатка каршы иш-аракеттерин мобилизациялоо жана координациялоо;

- өлкөдөгү баңгизаттарынын абалына натыйжалуу мамлекеттик жана коомдук көзөмөлдү орнотуу;

- баңгиликтин жайылышына жана баңгизаттарынын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнө каршы туруу үчүн ченемдик укуктук базаны өркүндөтүү.

Ишке ашыруунун принциптери:

- демократия - саясий чечимдерди кабыл алууга жарандардын, алардын коомдук бирикмелеринин кечири катышуу мүмкүнчүлүгү;

- гуманизм - адамдын инсан катары баалуулугун таануу, адамдын укуктары менен эркиндиктерин, ошондой эле анын керектөөлөрүн жана талаптарын, гендердик теңчиликти эске алуу жана урматтоо;

- ачыктык - калктын баңгизаттарынын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнө каршы күрөшүүнүн жүрүшү, тиешелүү маалыматтарды алуу мүмкүнчүлүктөрү, ошондой эле баңгизаттарды колдонуудан келип чыккан зыяндын алдын алуу, дарылоо жана азайтуу чаралары жөнүндө маалымдуулугунун жетиштүү деңгээли;

- мыйзамдуулук - баңгизаттардын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнө каршы күрөшүү жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын чегинде профилактикалык программаларды ишке ашыруу;

- Максаттуулук - бардык иш-аракеттерди белгиленген максаттарга, конкреттүү натыйжаларга жетишүүгө, алардын баңги коркунучуна каршы турууга кызыкдар болгон процесстин бардык тараптарынын аракеттерин бириктирип, өлкөдөгү баңгизаттарды контролдоо маселелерин чечүүгө багыттоосу;

- комплекстүүлүк - бардык стратегиялык багыттарга жана Кыргыз Республикасынын башка мамлекеттик жана улуттук программаларына шайкеш келүүгө багытталышы;

- илимий мүнөз - баңгиликтин жана баңгизаттардын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнүн жайылышына каршы аракеттенүү жаатындагы сарамжалдуу жана тең салмактуу саясаттын негизин заманбап илимий методдорду жана далилдүү медицинаны колдонуу менен алынган фактылар жана божомолдор түзүшү керек, ал чечүүнүн натыйжалуу методдорун аныктайт бул көйгөй;

- үзгүлтүксүздүк жана туруктуулук - кылмыштуу баңги бизнеси менен чечкиндүү күрөшүүгө, ошондой эле анын кесепеттерин жоюуга багытталган туруктуу иш-аракеттерди, анын ичинде баңгизаттарды колдонуунун жана анын кесепеттеринин алдын алуу боюнча маалыматтык, билим берүүчү, медициналык жана социалдык чаралардын тутумун институтташтырууну болжолдойт;

- реализм - баңгиликтин жайылышына каршы туруу жана баңгизаттардын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнө каршы күрөшүү, өлкөдөгү баңгизаттын чыныгы абалын эске алуу менен, коюлган максаттарды жана милдеттерди тиешелүү уюштуруучулук, материалдык жана адамдык ресурстар менен камсыз кылуу;

- камтуунун кеңдиги - баңги коркунучу жана ага байланыштуу мамлекеттик коррупция, уюшкан кылмыштуулук, кылмыштуулук жана коомдун радикалдашуусу алардын ар кандай көрүнүштөрүнө бир эле мезгилде дифференциалдык таасир көрсөтүүнү талап кылат: баңги каражаттарынан алынган кирешелерди легалдаштыруу, террористтик иш-аракеттер, мыйзамсыз адамдар сатуу, диний экстремизм;

- баңги каражаттарынын, психотроптук заттардын жана прекурсорлордун жүгүртүлүшүн контролдоо жаатында эл аралык укуктун ченемдерин сактоо;

- кубулуштун коомдук коркунучтуулук даражасына жооптордун шайкештиги;

- калктын катышуусу;

- эл аралык кызматташтык - баңгизаттарынын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнө каршы күрөшүүдө эки тараптуу жана көп тараптуу негизде эл аралык кызматташууну чыңдоо жана кеңейтүү.

Ички саясаттын негизги максаттары:

- баңгизаттарынын мыйзамсыз жүгүртүлүшүн азайтуу;

- баңгизаттарды керектөөнү азайтуу;

- ден-соолуктун керектөөлөрүнө ылайык баңги каражаттарынын жана психотроптук заттардын болушун камсыз кылуу.

Баңгизаттарды көзөмөлдөө максаттарын ийгиликтүү ишке ашыруу үчүн төмөнкүдөй стратегиялык максаттар талап кылынат:

- баштапкы профилактиканын артыкчылыктарын эске алуу менен баңгизаттарынын баштапкы, экинчи жана үчүнчү профилактикасынын мамлекеттик тутумун өнүктүрүү;

- баңги кылмышы жана коррупция менен күрөшүү;

- баңги каражаттарынын, психотроптук заттардын жана прекурсорлордун мыйзамдуу жүгүртүлүшүнө мамлекеттик көзөмөл тутумун өркүндөтүү;

- баңгизаттардын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнө каршы күрөшүү боюнча укук коргоо органдарынын ишин өркүндөтүү;

- дарылоо тутумун өркүндөтүү;

- баңгизаттарды колдонуунун терс кесепеттерин азайтуу (ВИЧ, вирустук гепатит ж.б.) [3];

- баңгизатка каршы иш-чараларды уюштуруучулук, ченемдик-укуктук жана ресурстук камсыздоону өркүндөтүү;

- жарандык коомду баңгизатка каршы иш-чараларга тартуу;

- эл аралык кызматташуунун деңгээлин жана натыйжалуулугун жогорулатуу.

Учурда баңгизатка байланыштуу кырдаал курчуп баратат, жыл сайын жаңы баңгизаттар (синтетикалык жана башкалар) пайда болууда. Албетте, өлкөнүн ички баңгисаясаты дагы реакция жасап, айрым документтерди кайра карап чыгышы зарыл, мисалы, баңгизаттар жөнүндө мыйзам жана алардын аналогдорунун түшүнүгүн киргизүү зарыл. Мисалы, жаңы психоактивдүү заттар - заттар препарат түрүндө кыянаттык менен пайдаланылуучу заттар, алар жөнүндө Бирдиктүү Конвенциялар (1961, 1971) тарабынан көзөмөлдөнбөйт, бирок калктын ден-соолугуна коркунуч келтириши мүмкүн. Ошондуктан улуттук чечимдерди кабыл алуу тутуму үчүн, кийинки чараларды аткарганга чара көрүш керек:

- саясий чечимдерди кабыл алуу (көзөмөлдөө чараларын аныктоо жана тиешелүү тизмелер киргизүү);

- критериалдарга ылайыктуу баалоо (медициналык, социалдык жана укуктук);

- алгачкы маалыматтарды иштеп чыгуу (химиктер, наркологдор, токсикологдор, психиатрлар, фармакологдор ж.б.);

- жана, биринчи маалымат (укук коргоо, медициналык жардам, юридикалык көзөмөл баңги заттарынын мыйзамсыз жүгүртүлүшү, коомчулук жана массалык маалымат каражаттары).

Мындан тышкары, мамлекеттин чек ара саясаты, инфраструктурасынын жоктугунан жана чек ара пункттарындагы коррупциядан улам, бул Кыргыз Республикасындагы баңгиабалын татаалдаштырат, анткени өлкө Ооганстан мамлекетинин жанында жайгашкан. Мындан тышкары, өлкөдө жапайы өскөн кара куурай менен эфедранын калың катмары бар, бул гашиш, марихуана, меткатинон жана эфедрон сыяктуу баңгизаттарды өндүрүүгө өбөлгө түзөт.

Бүгүнкү күндө Кыргыз Республикасында тогуз миңге жакын адам баңгизаттарга көз каранды. Албетте, бул көрсөткүчтөр ар бир жаранды тынчсыздадат жана

ойлонуга алып келет, анткени, баңгисаясат бул баңзаттарга көз каранды адамдардын санын азайтуу жана баңги кылмышын азайтуу максатында коомдогу баңгизаттарды колдонуу деңгээлине таасир этүүчү мамлекеттик стратегия.

Көп деген изилдөөлөр көрсөткөндөй, азыркы баңгизат саясаты кымбат жана натыйжасыз. Көбүнчө адам укуктарынын бузулушуна, калктын ден-соолугунун деңгээлинин төмөндөшүнө жана социалдык чөйрөдөгү терс кесепеттерге алып келет. Бардык иштер негизинен баңгилерге каршы күрөшүүгө багытталган, бирок баңги сатуучулар менен күрөшүүгө күч, убакыт жана акча калбайт. Ошондуктан, учурдагы дары саясаты түп-тамырынан бери кайра каралышы керек

Чындыгында, көйгөйлөрдү биргелешкен күч-аракеттер жана коопсуздук күчтөрү менен мамлекеттик органдардын ортосундагы мамилелерди чыңдоо, ошондой эле өкмөттүк эмес уюмдар менен мамилени сактоо керек. Кыргыз Республикасынын баңгизаттарына каршы күрөшүү саясаттын онуктуруу үчүн башка өлкөлөрдүн аскердик жардамы катары тартуу керек, мисалы, Кытайдын, Ооганистандын, Борбордук Азиянын бардык мамлекеттеринин (Казакстан Республикасы, Өзбекстан Республикасы, Түркмөнстан, Тажикстан Республикасы), ошондой эле Америка Кошмо Штаттарынын.

Ошондой эле, баңгисаясаты жаатында оң натыйжаларга жетишкен башка чет өлкөлөрдүн (айрыкча коңшу мамлекеттердин) тажрыйбасын изилдөө жана

аны Кыргыз Республикасынын баңгисаясаты чөйрөсүнө киргизүү зарыл, анткени ар кандай изилдөөлөр каржылык жактан дагы көп чыгымдарды жана убакытты талап кылат.

Ал эми, баңгисаясат теория жүзүндө бул баңгизаттарга каршы саясат - бул коомдор, өкмөттөр жана эл аралык уюмдар адамдардын акылын өзгөртүүчү заттар менен өз ара мамилесин жөнгө салган расмий жана расмий эмес келишимдердин жана ыкмалардын жыйындысы. Учурда "баңгисаясат" термини негизинен колдонуудагы мыйзамдарга ылайык мыйзамсыз деп эсептелген заттарга жана аларды колдонуунун ыкмаларына карата колдонулат.

Бүгүнкү күндө теориялык негиздер Кыргыз Республикасында баңгисаясатына багыт берет жана өлкөнүн практикалык иш-чаралар жүзөгө ашырылат деп ишенебиз.

Адабияттар:

1. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Бангизаттарга каршы программасы, Токтом 2014-жылдын 27-январындагы №54 бекитилген.
2. 2012-жылга карата Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин Маалымат борборунан алынган маалыматтар.
3. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2012-жылдын 29-декабрындагы №867 Токтому менен бекитилген, 2012-2016-жылдарга Кыргыз Республикасында ВИЧ-инфекциясын стабилдештирүү боюнча мамлекеттик программа.
4. Куттубаев Т.К., Анализ наркоситуации в Кыргызской Республике. / Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана №10, 2017. С.139-141.